

MICHEL FOUCAULT’NUN NICCOLÒ MACHIAVELLİ YORUMUNA BİR ELEŞTİRİ¹
***A CRITIQUE OF MICHEL FOUCAULT’S INTERPRETATION OF NICCOLÒ
MACHIAVELLI***

Gülçin SAĞIR KESKİN

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Cebeci/Ankara/Türkiye
gulcin.sgr@gmail.com

ÖZET

1469-1527 yılları arasında İtalya’nın Floransa kentinde yaşayan Machiavelli, döneminin politik kopukluklarını dile getirmiş olan önemli bir düşünürdür. Kendine has bir söylem ile Prens kitabını yazan düşünürün nihai amacı; tarih biliminin temellerinden yararlanarak İtalya’nın ulusal birliğini sağlamaktır. Bu nokta, Prens kitabını önemli hale getirmektedir. Nihayetinde; Prens kitabını incelediğimizde, Machiavelli ulusal birliğin sağlanması yolunda birçok tavsiye vermekte ve bir noktada politika bilimine dair önemli tespitlerde bulunmaktadır. Michel Foucault ise 15 Ekim 1926 yılında Fransa’nın Poitiers kentinde doğmuştur. 1946 yılında Fransa’nın en gözde eğitim kurumlarından biri olan École Normale Supérieure’den (Yüksek Öğretmen Okulu) kabul alarak çalışmalarına başlamıştır. 1948’de ilk olarak “felsefe”, 1949 yılında ise “psikoloji” bölümlerini okuyarak diplomasını almıştır. 1954 yılında İsveç’in Uppsala Üniversitesi’nde doktora tezini hazırlamıştır. Foucault aynı tarihlerde 1955–1959 yılları arasında İsveç’in Uppsala Üniversitesi’nin Fransızca bölümünde de derslerde vermiştir. Her iki düşünürde kendi döneminin siyasal söylemlerine yön vermiştir. Bu çalışmanın ana amacıysa; Michel Foucault’nun Niccolò Machiavelli’nin Prens kitabına yönelmiş olduğu yorumlamalara belirli eleştiriler getirmektir. Çalışmada bu temelde Michel Foucault’un 1 Şubat 1978 yılında Collège de France’da vermiş olduğu “Yönetimsellik” dersi başlığına dikkat çekilerek, Foucault’un ders düzleminde yaptığı Machiavelli okuması incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Collège de France, Foucault, Machiavelli, Prens, Yönetimsellik

ABSTRACT

Machiavelli, who lived in Florence, Italy between the years of 1469-1527, is an important thinker who expressed his political breaks. The ultimate aim of the thinker who writes the book of Prince with a specific discourse; to provide the national unity of Italy by utilizing the foundations of history. This point makes the Prince book important. Finally; When we look at the book of the Prince, Machiavelli gives a lot of advice on the way of national unity, and at some point makes important determinations about political science. Michel Foucault was born on 15 October 1926 in Poitiers, France. In 1946, he started working with École Normale Supérieure, one of France's most popular educational institutions. He studied in “philosophy” in 1948 and “psychology” in 1949 and received his diploma. In 1954, he wrote a doctoral thesis at Uppsala University, Sweden. Foucault also taught in the French Department of Uppsala University in Sweden between 1955 and 1959. In both thinkers he directed the political discourses of his time. The main purpose of this study is; It is to criticize the interpretations of Michel Foucault directed by Niccolò Machiavelli to the book of the Prince. In this study, Michel Foucault's “Governmentality” lecture given in Collège de France on February 1, 1978, will be examined and his reading of Machiavelli which Foucault did in the course plane will be examined.

Key Words: Collège de France, Foucault, Governmentality, Machiavelli, The Prince

¹ Bu çalışma; 8-10 2019 Kasım tarihlerinde Bursa’da gerçekleştirilmiş olan 11. Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresinde “Michel Foucault’nun Niccolò Machiavelli Yorumuna Bir Eleştirisi” başlığıyla sunulmuş olan özet bildirinin genişletilmiş halidir.

1. GİRİŞ

1926 yılında Poitiers’de doğan Michel Foucault, 1946 yılında Fransa’nın en önemli eğitim kurumlarından biri olan École Normale Supérieure’da (Yüksek Öğretmen Okulu) felsefe ve psikoloji eğitimleri almıştır (Foucault, 2000, s.7). *Deliliğin Tarihi, Akıl Hastalığı, Kliniğin Doğuşu, Cinselliğin Tarihi* gibi kitaplar yazan Michel Foucault kendi dönemi Fransa’sında dönem içinde söylenmemiş olan ya da söylenmeye daha önce cesaret edilemeyen konular üzerinde çalışmıştır. Özellikle fikirlerini aktardığı ve ders verdiği Collège de France bu noktada önemlidir. Nitekim çalışmada Michel Foucault’un 1 Şubat 1978 yılında Collège de France’da vermiş olduğu “Yönetimsellik” dersi başlığına dikkat çekilerek, Foucault’un ders düzleminde yaptığı Machiavelli okuması incelenecektir.

2. YÖNETİMSELLİK İLKESİ VE MICHEL FOUCAULT’UN MACHIAVELLİ OKUMASI

Fransızca Gouvernamental (yönetimi ilgilendiren) sıfatından türeyerek karşımıza çıkan yönetimsellik kelimesini Foucault yeni bir kavram olarak vermektedir (Türk, 2017, s.37-56). Thomas Lemke’nin ifadesiyle yönetim sorununu Foucault, sürekli olarak ifade ettiği “iktidar-bilgi bileşiğinin” incelenmesi esasına dayandırmaktadır. İşte bu iki bileşik arasındaki durumu anlatabilmek için Foucault yönetimsellik kavramından bahsetmektedir (Lemke, 2016, s.11).

Yönetimsellik kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle yönetimin anlaşılması gerekmektedir (Taylan,2016, s. xxi). “Yönetmek” ya da “gouverner” kelimesi ilk olarak 13-14-15. yüzyıllarda farklı anlamlarda kullanılmıştır. Aslında kavramın ilk hali anlamı yönlendirmek ve kendi kendini geliştirerek ilerletmek gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca birini yönlendirmenin dışında ruhani bir anlama da gelebilmektedir. Bu uzun süre kullanmış olan ruhların yönetimidir. Onun dışında “tutum” ve “davranış” anlamında da kullanıldığı olmuştur. Aslında 16. yüzyıldan önce baktığımızda yönetim kavramının politik anlamını almadan önce, genel olarak maddi geçim kaynaklarına ve temel ihtiyaçları karşılamaya gönderme yapan ve komut vermeye dönük olarak çok geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir. (Foucault, 2016, s.106-108).

Yönetimsellik ilkesi Michel Foucault’un derslerinde kullandığı bir kavramdır. On sekizinci yüzyılda keşfedildiğini belirttiği kavramın, devletin yönetimselleşmesi noktasında devletin kendi devamlılığını sürdürebilme eylemi fikrine götürdüğünden bahsetmektedir. Hatta bu eylemi bir taktik yani bir strateji olarak gören Foucault, devletin kendi siyasal sınırlarını ve iktidar dinamiklerini buna bağlamaktadır (Foucault, 2000, s.286). Yönetimsellik, hedefi nüfus olan, kullanmış olduğu bilgi biçimi ekonomi politik olan ve teknik araçlarını güvenlik aygıtları ile sağlayan iktidar dinamiklerinin uygulanması noktasındaki hesaplar ve taktikler bütünüdür (Foucault, 2000, s.258). Türk’ün ifadesiyle Foucault’da yönetimsellik analizi bir tür yeni olan yönetsel anlayışının ortaya nasıl çıkmış olmasıyla alakalıdır (Türk, 2017, s.39). Yani yönetimsellik analizinde Foucault yönetim mantığının nasıl değiştiğinin analizini yapmaktadır. Devletin kendi faaliyetlerini sürdürebilme eyleminden bahsederek yönetimselliği vurgulayan Foucault’un bu düşüncesinden yola çıkarak; modern devletin ortaya çıkışını ve Orta Çağ düşüncesinin nasıl değişmiş olabileceğine dair sorular sormamız mümkündür. Demek ki Foucault feodalitenin yıkılmasının ardından gelen kapitalizmin yükselişiyle beraber devletin merkezileşmesindeki belirli birtakım değişikliklerin varlığından bahsetmektedir. Türk’e göre bu sürede artık etik kurallar ve erdemli yönetim şekline ulaşmak gibi düşünceler bir kenara bırakılmıştır. Liberalizm bir öğretisi olarak doğmaya başlamış ve toprak kaygısı güden bir araç ve yöntem sorunu başlamıştır (Türk, 2017, s.40). Bu süreç önemlidir. Böyle bir evrede işte

Machiavelli *Prens* kitabını yazarak literatürde uzun yıllar konuşulacak bir noktaya ulaşmıştır. Bu noktada Foucault Machiavelli’de yönetimselliğin bulunmadığını belirtmektedir. Fakat Machiavelli’nin düşünce sisteminde Foucault’un yönetimselliği tanımlarken kullandığı kavramlar bulunmaktadır. Zira bunu ilk olarak yönetimselliğin içinde bulunan ekonomi politik fikri ile görebilmekteyiz. Ekonomi politığe dair düşünceler Machiavelli’nin düşünce sistemi içerisinde vardır. Machiavelli *Prens* kitabında, fethedilen yerlerdeki kontrolü elde tutmanın yollarından birini aktarırken koloni fikrinden bahsetmektedir. Kolonilere verdiği önem tam olarak ekonomiyi ve politika teorisini oluşturmaktadır. Zira koloniler için bir prensin çok fazla harcama yapmayacağını

söylemesi bir ekonomik politik göstergesidir (Machiavelli, 2016, s.20). Yine aynı şekilde prens eğer koloni tutmak yerine oraya bir ordu yığıp bir garnizon oluşturursa, bu durum onun için çok maliyetli olmaktadır. Devlet kasasından bu sebeple oldukça yüklü bir harcama yapılacaktır. Bu minvalde kazandıklarını da kaybedeceklerini açıklamaktadır (Machiavelli, 2016, s.20).

İkinci olarak yönetimselliğin içinde bulunan güvenlik meselesini de Machiavelli düşüncesinde görebiliriz. Yönetimsellik içinde bulunan güvenlik fikri Machiavelli’de bulunmaktadır. Ona göre hem iç hem de dış politika üzerinde güvenliği sağlamak ana temellerden biridir. Bunlarla beraber Michel Foucault, Machiavelli’nin *Prens* kitabının durumunu konumlandırmadan önce *Prens* ve *Prens* tarzında daha önceden yazılan kitaplar ile ilgili şu ifadelerle yer vermektedir:

“Orta Çağ boyunca ‘Prese Öğütler’ adında birçok risale bulunmaktadır. Genel olarak bakıldığında bu risalelerde, prensin iktidarı nasıl kullanacağını analizi, doğru davranış kuralları, prensin doğruları bulup onlara göre hareket etmesi, tebaası ile arasında kurduğu kendisini kabul ettirme ve itaat ilişkisi, bunun yanında Tanrı sevgisi ve Tanrı’nın yasalarına biat etme gibi konular risalelerde tartışılmıştır (Foucault, 2000, s.265).”

Görüldüğü üzere Michel Foucault ilk olarak *Prens* kitabını analiz etmeden önce bu kitaplar ile ilgili aslında mesafeli bir yaklaşımı tercih etmiştir. *Prens* kitabı temelde sadece bir tebaa-prens ilişkisini ele almaktadır. Machiavelli burada devlet, insan doğası, egemenlik ve yönetim biçimleri gibi çok çeşitli konulardan da bahsetmektedir. Türk’ün ifadesiyle Foucault, Machiavelli okumasını sadece bu iki eksene dayandırarak çok fazla statik ve oldukça basitleştirilmiş bir okuma yapmaktadır. Prens-tebaa ilişkisinden yola çıkarak bizlere aşkın bir iktidar anlayışına bağlı bir Machiavelli sunmaktadır. Ama Machiavelli bu konumlandırmanın tamamıyla karşısında yer almaktadır (Türk, 2017, s. 44). Bunun en bariz örneğini Spinoza-Machiavelli çizgisi üzerinden verebiliriz. Her iki filozof da tam aksine içkinlik felsefesini ele alarak uzun yıllar boyunca üzerinde defalarca tartışılmış klasik devlet mantığının altını oymuşlardır.

İncelemeye devam ettiğimizde Michel Foucault Orta Çağ içerisinde görülen bu durumun değiştiğini ifade etmektedir. “On altıncı yüzyılın ortalarından on sekizinci yüzyıla kadar durumun değiştiğini kendilerini bir ‘Prese öğütler’ ya da ‘politika bilimi’ olarak değil, prenlere öğütler ile politika bilimi arasında kalarak konumlanmış (Foucault, 2016a, s.77) olan bir ‘yönetim sanatı’ olarak sunan çok sayıda risalenin geliştiğinden” bahsetmektedir (Foucault, 2000, s.265). Yani Foucault, Machiavelli’de düşüncesinde önemli bir yeri olan siyasi otonomi fikrini de reddetmektedir. Bu doğrultuda Foucault, devletlerin prenlere tarafından yönetilmesi sorununun baş gösterdiğini aktarmaktadır (Foucault, 2016a, s.78). “Kendini nasıl ve ne şekilde yönetmeli, kim tarafından yönetilmeyi kabul etmeyi ya da en mükemmel yönetici olmak için neler yapmalı?” şeklinde sorular sormaktadır (Foucault, 2000, s. 265). Devlet yönetimi hakkında bu sorulara cevap aramaya çalışan Michel Foucault bunun en kolay yolunun literatür içerisinde açık ya da örtük bir biçimde “tiksinti” oluşturmuş Machiavelli’nin *Prens* kitabını ele almanın yeterli olduğunu belirtmektedir.

Machiavelli'nin eserini "tikinti verici" bir metin, "tikinti kaynağı" (Foucault, 2016a, s.78) olarak ele alıp inceleyen Michel Foucault, aynı zamanda eser ile ilgili şu ifadeleri kullanmaktadır:

"On sekizinci yüzyıl sonları on dokuzuncu yüzyıl başları itibari ile bu eserin yönetim sanatının tamamen yok olmaya başladığı bir evrede toplum içindeki önemli kişiler üzerinde olan etkisini unutmadan geçmemiz gerektiğini" belirtmektedir (Foucault, 2000, s. 266-268). *"Prens kitabının ilk ortaya çıktığında çağdaşları ve ardılları tarafından hemen geri plana itilmeyerek, dışlanmadığını hatta onurlandırıldığını ve yönetme sanatını tam olarak çalışan literatür tarafından da benimsendiğini göz ardı etmemeliyiz."* (Foucault, 2016a, s.79)"

Ayrıca Machiavelli'nin İtalya'nın ulusal birliğini sağlaması yönünde kafa yormuş olan ilk kişi olduğunu belirten Foucault, yapıt içerisindeki ulusal birlik sorunsalı meselesindeki önemini farkındadır. Fakat literatür içerisinde Machiavelli'nin ortaya çıktığı ilk an ile yani 16. yüzyıl ile daha sonra 19. yüzyıl arasında literatürdeki yerinin değiştiğini artık Machiavelli karşıtı bir literatürün varlığı ile karşı karşıya olduğumuzu belirtmektedir (Foucault, 2000, s.266-268). Bilindiği üzere süre gelen yıllar içerisinde Machiavelli'ye karşı bir literatür oluşmuştur. Ama Machiavelli'yi temellendirme noktasında doğrudan gidip ona karşıt olan literatürden örnekler vermesi Foucault'un yorumunu daha farklılaştırmaktadır. Açıkçası bu yorum, Türk'ün ifadesiyle Machiavelli'nin temsil ettiği kopuşun direkt olarak askıya alınması anlamına gelmektedir (Türk, 2017, s. 45).

Foucault 1740 tarihinde II. Friedrich'in kaleme aldığı Anti Machiavellici metinden örnekler yer vermektedir. Ayrıca Michel Foucault, 1850 yılında Thomas Elyot tarafından yayımlanan *The Governour* adlı esere de dikkat çekerek, bu metnin üstü kapalı bir biçimde Machiavelli karşıtı olarak ele alındığını belirtmektedir (Foucault, 2000, s.267). Eseri incelediğimizde eserin içerisinde Machiavelli'nin adı bir kere dahi geçmemiştir. Eser içerisinde prensler hakkında ise şu şekilde ifadeler bulunmaktadır: "Şüphesiz ki en iyi yönetim prens tarafından yapılır (Elyot,1998, s.11)." Bu noktada Machiavelli'ye karşı olan literatürün aslında onu çok iyi okuduklarını söylememiz mümkün değildir. Sadece yüzeysel bir Machiavelli okuması yaparak Machiavelli'nin diğer fikirlerine hiç yer vermemektedirler. Tamamıyla ön yargılı bir Machiavelli okuması sunmaktadırlar. Ayrıca Elyot eserinde prenslerin geçmiş dönemde yaşadığı durumlardan bahsederken tarihsel örneklerden yola çıkarak çıkarımlar yapmaktadır (Elyot, 1998, s.13). Machiavelli'de karşımıza çıkan virtü kavramını ele alarak "cesaret" davranışını kendisi de incelemiştir (Elyot, 1998, s.18). Şu halde kendi kullandığı yöntem ile Machiavelli'nin kullandıklarının benzer olması Foucault'un eleştirilerini bir kere daha düşünmemize neden olmaktadır. Kaldı ki Machiavelli karşıtı olan bu eserde hem Machiavelli'nin adı bir kere dahi geçmemiş hem de Machiavelli'nin kullandığı terimlere yer verilmiştir. Bu açıkçası Foucault'un Machiavelli'ye dair olan düşüncelerinde bir sorunsal yaratmaktadır.

Foucault, Machiavelli karşıtı olan tüm literatürü başlı başına bir tür olarak ele alıp, bunların bir nesnesi, kavramları ve stratejisinin olduğunu aktarmaktadır (Foucault, 2016a, s.81). Michel Foucault Machiavelli'ye dönük olarak yazıldığını iddia ettiği eserde pozitif bir strateji bulduğunu ifade etmektedir. Bunu temellendirirken yola çıktığı nokta, sadece Machiavelli'nin *Prens* kitabıdır. Ama Machiavelli'nin *Prens* dışında da eserleri bulunmaktadır. Bir filozofu sadece salt bir eserine göre değerlendirmeden ve diğer eserlerini okumadan onu ele almayan Foucault Machiavelli'deki meseleye bu şekilde yaklaşmamıştır. Machiavelli'de bulunan prensliği kendi prensliğiyle beraber bir dışsallık, tekillik ve aynı zamanda bir aşkınlık düzleminde olan bir durum içerisinde değerlendirmektedir. Bununla kast etmiş olduğu durum prensin kendi prensliğini ya fethederek ya da miras yoluyla almasına bağlamaktadır (Foucault, 2000, s.268). Yani Machiavelli'nin her şekilde prensliğe dâhil olmadığını belirtmektedir (Foucault, 2016a, s. 59). Prensi kendisini iktidara götüren bağlarını; aile,

antlaşma ya da zor kullanma tekeli elinde barındırma ve yahut başka prenslikler ile iş kurmaya bağlamaktadır. Foucault bu durumda aradaki bağın sentetik olduğunu belirtmektedir (Foucault, 2000, s.268). Prens ile prenslik arasında öze dair doğal ve hatta yasal aidiyet bağlarının olmadığını söylemektedir. Asıl olayın yine aşkınlık olduğunu yinelemektedir. Dışsallıktan kastı, Foucault'un dışsal olduğu her durumda kırılğan ve sürekli tehlikelere açık oluşudur (Foucault, 2016a, s.82).

Machiavelli'de ise sentetik bağlar değil, tam aksine kurucu ve organik bağlar bulunmaktadır. Machiavelli *Prens* kitabında, prens tarih içerisinde örnekler vererek somut durumlardan yola çıkmıştır. Tam aksine prensin elde ettiği iktidarı elinde bulundurabilmesini zaten virtü ve fortuna gibi kavramlara bağlamaktadır. Burada sentetik bağların olduğunu söyleyen Foucault'un yorumu biraz sorunlu gözükmektedir. Örneğin; Machiavelli fethedilen yerleri korumanın önemine değinirken dil, bölge ve gelenek fikirlerinden bahsederek bunların önemine vurgu yapmaktadır. Nitekim bu üç unsur da bir aidiyet bağının göstergesidir (Machiavelli, 2016, s.19).

Michel Foucault iktidarın asıl amacının prensliği pekiştirmek olduğunu belirtmektedir. Prenslikten anlaşılması gerekenin, tebaasının ya da toprağının kitlesel bütünlüğünden ziyade prensin toprak ya da tebaa ile kurduğu tekdüze bir ilişkiye indirgemidir. Ama bu Machiavelli'nin doğrudan bir amacını teşkil etmemektedir. Üstelik birde; prensliğin doğrudan toprak ile kurduğu bir ilişki olduğunu belirterek toprak üzerinde yaşayanları yani halkı önemsemediğini belirtmektedir (Foucault, 2000, s.269). Ama Machiavelli'de hâlihazırda İtalya'nın ulusal birlik sorunsalı için çaba harcayan ve aslında politik bir özne olarak yani halk olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Machiavelli, bu konuda yeni ele geçirilmiş bir prensliğin yönetilirken, prensin nefrete uğramaması için halkın aklına yatması gerektiğini ifade etmektedir. Hatta bir değişim yaparken sırf toprağı elde etmek için oradaki tebaanın yok edilmemesini, zira bir değişimin her zaman bir sonraki seferde ortaya çıkacak olanların yapılması için zemin hazırlayacağını belirtmektedir (Machiavelli, 2016, s.16).

Foucault bu durumu prens olma sanatı şeklinde okumuştur. Yönetim sanatının kendisinden aslında bunu anlamaktadır. Machiavelli'nin kitabını bu düzlemde ilk olarak tehlikeleri tanımlama noktasında yani güvenlik noktasında ikinci olarak da güç ilişkilerini güdümlenme sanatı içerisinde ele alarak, prens-tebaa ilişkisini salt bir çıkar ilişkisi içinde okumaktadır. Üstelik kitabı sadece prensliği elde tutma sanatı olarak belirtmektedir. Ardından ise durumu "savoir-faire" kavramına bağlamaktadır (Foucault, 2000, s. 269).

Foucault, Machiavelli'nin temel meselesini 25 Ocak 1978 dersinde, "Toprağı nasıl mühürleyebilirim, nasıl korur ve nasıl genişletirim?" şeklinde ifade ederek Machiavelli'nin tüm derdini bu sorunsala bağlamıştır. Bu noktada Foucault, *Prens* kitabının 1. Bölüm'üne atıf yapmaktadır. Yaptığı atıf şu şekildedir: "Prenslikler, eğer prensleri kendi efendilerinin kanından geliyorsa kalıtsaldır, yoksa yenidir." 2. Bölüm'den atıf ise şöyledir: "Aynı kandan olan prenslere alışmış kalıtsal devletlerde, yeni devletlere nazaran yerinde tutunmanın daha kolay olduğunu söylüyorum." Buraları fethedilmiş ya da miras kalınmış bir toprağa bağlayan Foucault şöyle düşünmektedir: "Machiavelli için iktidarın meşru olup olmaması fark etmez ve asıl sorun prensin ehemmiyeti ile ilgilidir." Hatta Machiavelli için modern anlamda politika teorisinin başlangıcı olan kişiden ziyade, onun için aslında "sonun habercisi" olan kişi nitelemesi yapmaktadır (Foucault, 2016b, s.59).

Sonuçta Foucault yönetim sanatının Machiavelli'de bulunmadığını ifade etmektedir. Hatta yönetim sanatını şu şekillerde tanımlamaktadır. Yönetim sanatı "ekonominin siyasi pratik alanına sokulmasıdır." (Foucault, 2000, s.271). Bu tanımlı yaparken Quesnay'dan yararlanan Foucault, Machiavelli'deki "sınıf", "tahlil" ve "üretim" gibi kavramları düşünmemiş ve bu haliyle kendisinin

tanımladığı yönetim sanatı kavramının da altını oymuştur.

Bu yüzden Foucault Machiavelli’de yönetim sanatını devletin selametinden ziyade aslında prensliğin selametine indirgeyen bir örnekle oluştuğunu belirtmektedir. Bu sebeple onda yönetimsellik olmadığını “İşte hepiniz Machiavellistisiniz”²(Mansfield,1998, s. viii) dediklerinde, aslında onda yönetim sanatının dahi bulunmadığını belirtmek için söylediklerini ifade etmektedir (Foucault, 2016b, s.215). 22 Mart 1978 dersinde “Aslında bizim Machiavelli ile hiçbir işimiz yoktur.” demektedir ve (Foucault, 2016b, s.216) tüm bir yönetimsellik dersi boyunca eleştirdiği Machiavelli’yi bu sefer koyduğu yer oldukça düşündürücüdür. Ama Türk’ün ifadesiyle nüfusun korunmasını temel alarak, içerisine ekonomi politiği temel bir bilgi biçimi olarak katan ve teknik araçlar olarak güvenlik aygıtlarının somutlaştırılmış olduğu yönetimsellik çerçevesinde yönetim aygıtı salt disiplin ve hükmetme değildir (Türk, 2012, s.234). Yönetim Sanatı, kişinin kendini yönetmesinden ailesini yönetmesine, oradan da mallarına yönelik olarak gelecek tehlikelerin yönetilmesine kadar olan tekniktir. Tekniğin devleti yönetime dâhil edilerek devleti yönetme sanatı şeklini almasını sağlayan süreç ise devletin aile gibi titiz bir şekilde yönetilmesini sağlamaktır. Foucault bununla bize aslında bir yönetimsellik tarihi aktarmaktadır (Taylan, 2016,s. xxiii).

Yönetme ile hükmetmek aynı şey değildir (Foucault,2016, s.101). Fransızcadaki “Gouverner” fiili Türkçede “yönetim” fiiline denk gelmektedir. Government ise daha sonra hükümet anlamında kullanılacak bir kavramdır. Fakat Foucault, bu kavrama ulaşılmadan önce zaten insanların yönetilmesi tarihinin çok daha eskilere dayandığını belirtmektedir. 8 Şubat dersinde Foucault bunun altını çizerek insanların yönetilmesi tarihini Doğu Hristiyanlığının kökleri olan eski Mısır ve Mezopotamya’ya götürmektedir (Foucault,2016, s.110). Burada bu tarihsel analiz içerisinde “pastoral iktidar” adını verdiği ilişkiyi de resmetmektedir. Pastoral iktidar ise “kralın insanların çobanı olarak görülmesi geleneğidir.” İbranilerde sadece bir toprak üzerinde olmayan aksine bir sürü üzerine inşa edilmiş olan bir iktidardır. Gerektiğinde çobanın sürünün her bir üyesi için gelecek tehlikelere karşı bir koyun için dahi olsa tüm sürüyü riske atabileceği bir iktidardır. 16. yüzyıl itibari ile pastoral iktidardan çıkılarak artık insanların politik yönetimine geçişleri başlamıştır (Taylan, 2016,s.xxiv). Yani Foucault aslında pastörellik ile birlikte 16. yüzyıldan sonra ortaya çıkacak yönetimsellik adını verdiği kavramın ortaya çıkacağını, onun öncülü olduğunu düşünmektedir (Foucault, 2016c, s.165).

² Machiavelli döneminde kullanılmayan ama daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmış olan bir kavramdır. Örneğin akademi camiası içerisinde de bu kelimenin sıklıkla kullanıldığını görülebilir.

Michel Foucault 8 Mart 1978 tarihli dersinde yine Machiavelli için ek bir parantez açarak yeniden yönetim sanatı mevzusu noktasında Machiavelli ile ilgili açıklamalar yapmaktadır: “Machiavelli’nin temel meselesi devletin korunması değil, prensin tahakküm kurduğu şeyle olan ilişkisidir.” Ama Machiavelli’de bu yüzden yönetim sanatının olmadığını fakat yine de tartışmanın merkezinde olduğunu ifade etmektedir. Daha sonra ise şunları eklemektedir:

“ ... tabi burada ilk derslerde söylemiş olduğum yönetim sanatı döneminde aslında Machiavelli’nin dışlandığı yönündeki ifadelerimi aydınlatmak gerekiyor. Aslında durum çok daha karmaşık ve söylediğim şey de sonuç olarak yanlıştı”. “Aslında Machiavelli’ye yer yer olumlu yer yer olumsuz değerlendirmeler olsa da 1580’den 1650-1660’a dek meselenin merkezindedir.” “Merkezde olmasının sebebi yönetim sanatının onda ya da onun yazılarında olmamasına rağmen onun üzerine yönetim sanatı araştırmaları yapıyor olmasından gelmektedir (Foucault,2016c, s.165).”

3. SONUÇ

Özetle Foucault Machiavelli için üstü örtük ve içkin düzlemden uzak bir okuma yapmıştır (Türk, 2017,s.52). Sadece *Prens* kitabında yazılanları ele alarak Machiavelli’nin diğer eserlerine yer vermemiştir. Oysaki Machiavelli’ye yönelik olarak getirilmiş yorumlar sadece *Prens* adlı eseriyle değil, daha sonra kaleme aldığı *Söylevler* adlı eseriyle de şekillenecektir. Çünkü bu iki eser hakkında bütüncü ve birbirinin devamı olduklarına dair bir yorum getirilmiş ya da her iki yapıt içerisindeki Machiavelli’nin siyasal düşüncelerinin farklılaştığını belirtmişlerdir. Öyle ki *Prens* kitabı bir tür despotizm savunuculuğu yapan bir noktaya koyulurken; *Söylevler*’den dolayı Machiavelli’yi özgürlük ideoloğu sayanlar olmuştur (Ağaoğluları,2013, s.174).

Kaynakça/Reference

- Ağaoğluları, M.A. (2013). *Tanrı devletinden kral devlete*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Elyot, S.T.(1998). *The book name the governour*. London: J.M. Dent- Co Yayınevi
- Foucault, M. (2016). 8 Şubat 1978 dersi. M. Foucault, *Güvenlik, toprak, nüfus*. (F. Taylan, Çev.) içinde (ss.101-117). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Foucault, M. (2000). *Entelektüelin siyasi işlevi: seçme yazılar I*. (F. Keskin Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Foucault, M. (2016a). 1 Şubat 1978 dersi. M. Foucault, *Güvenlik, toprak, nüfus*. (F. Taylan, Çev.) içinde (ss.77-99). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Foucault, M. (2016b). 25 Ocak 1978 dersi. M. Foucault, *Güvenlik, toprak, nüfus*. (F. Taylan, Çev.) içinde (ss.49-75). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Foucault, M. (2016c). 22 Şubat 1978 dersi. M. Foucault, *Güvenlik, toprak, nüfus*. (F. Taylan, Çev.) içinde (ss.143-167). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Foucault, M. (2016d). 8 Mart 1978 dersi. M. Foucault, *Güvenlik, toprak, nüfus*. (F. Taylan, Çev.) içinde (ss.199-221). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Lemke, T. (2016). *Politik aklın eleştirisi Foucault'un modern yönetimsellik çözümlemesi*, (Ö. Karlık, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınları
- Machiavelli, N. *Prens*. (2016). (A. Tolga, Çev.) İstanbul: Say Yayınları
- Mansfield, H. C. (1998). Introduction. N. Machiavelli. *The prince*. (H. C. Mansfield, Çev.) içinde (ss. vvi-xxv). London: The University of Chicago Press
- Taylan, F. Ocak (2016). Önsöz strateji, norm, yönetim:1978 dersi için bir güzergâh. M. Foucault, *Güvenlik, toprak, nüfus*. (F. Taylan, Çev.) içinde (ss. xi-xxvii). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Türk, H. B. (2012). *Çoban ve kral siyasetnamelerde ideal yönetici imgesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türk, H.B. (2017). Michel Foucault'nun Machiavelli'i": yönetimsellik bağlamında Foucault'nun Machiavelli okumasına bir bakış. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 37-56